

اثربخشی قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی بر افزایش مهارت های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی

لیلی هاشمی زاده^۱، سحر صفرزاده^{۲*} (نویسنده مسئول)

^۱ کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

lhashemizadeh@gmail.com

^{۲*} استادیار گروه روان شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول)

Safarzadeh1152@yahoo.com

۰۹۱۶۳۰۴۹۴۷۶

مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد سرکار خانم لیلی هاشمی زاده می باشد.

چکیده :

هدف از این پژوهش بررسی اثربخشی قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی بر افزایش مهارت های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی شهر کارون بود. طرح پژوهشی شبه آزمایشی با پیش آزمون و پس آزمون بود. نمونه این پژوهش شامل ۴۸ کودک از جامعه مذکور بود که به صورت روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. ۲۴ نفر در گروه آزمایش و ۲۴ نفر در گروه گواه به صورت تصادفی تقسیم شدند. ابزار اندازه گیری شامل مهارت های اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰) بود. برای اجرا، در ابتدا، از هر دو گروه پیش آزمون گرفته شد. سپس گروه آزمایش طی ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه ای در برنامه قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی قرار داده شد. داده ها با استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری (مانکوا) و تحلیل کوواریانس یک راهه (آنکوا) صورت گرفت. نتایج نشان داد که قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی بر افزایش مهارت های اجتماعی (همکاری، جرأت ورزی، خودمهارگری) در کودکان تأثیر معنادار دارد. بر اساس یافته های پژوهش قصه گویی بر اساس قصص قرآنی می تواند بر افزایش و بهبود مهارت های اجتماعی (همکاری، جرأت ورزی، خودمهارگری) کودکان پیش دبستانی نقش مؤثری را ایفا نماید.

واژگان کلیدی: قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی، مهارت های اجتماعی، کودکان پیش دبستانی.

The effectiveness of Quranic -based story telling on increasing social skills in preschool children

Leili Hashemizadeh M. A.¹, Sahar Safarzadeh Ph.D^{2*}

¹. Department of Educational Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran. (lhashemizadeh@gmail.com)

^{2*}. Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

(*Corresponding Author: Safarzadeh1152@yahoo.com)

Abstract:

The aim of this study was to determine the effectiveness of Quranic-based storytelling on increasing social skills in preschool children in the Karun. Quasi-experimental design with pre-test and post-test. The sample consisted of 48 children from the community who were selected by purposive sampling method. 24 patients in the experimental group and 24 patients in the control group were divided. For the measurement of the variable, social skills questionnaire (Gresham & Elliott, 1990) were used. For running, at first, the test was taken from both groups. The experimental group during the 10 sessions of 90 minutes in storytelling app was placed. Data using multivariate analysis of covariance (MANCOVA) and analysis of covariance (ANCOVA) was performed. The results showed that Quranic -based storytelling on social skills (cooperation, assertiveness and self-control), in children has a significant impact. Based on the findings of the research, storytelling based on Quranic stories can play an effective role in increasing the social skills (cooperation, assertiveness and self-control) of preschool children.

Keywords: Quranic-based storytelling, Increasing social skills, Preschool children.

۱- مقدمه: بیان مسئله، ضرورت، بیان اهداف، سوالات پژوهش، مبانی نظری، پیشینه پژوهش)

امروزه با کمتر شدن تعداد فرزندان خانواده ها توجه به سلامت و سرزندگی روانی-اجتماعی و تحصیلی کودکان از اهمیت ویژه ای برخوردار شده است، بنابراین همواره برنامه ریزان، مدیران، معلمان و والدین این کودکان در تلاش هستند تا شرایطی را فراهم کنند که عملکرد اجتماعی و تحصیل آنان بالا رود (امبیکا، ویجایا سمند سوری و دوید، ۲۰۱۹). نکته مهم آن است که کودکان در حال تحول از طیف گسترده ای از مهارتهای اجتماعی (مانند حرکت، گفتار، اشارات اجتماعی و حالات چهره) استفاده می کنند و این مهارت ها بر انطباق آنها با محیط تأثیر می گذارند (معمارباشیاول، طیبی و نورانی جرجزاده، ۲۰۱۹). مهارت های اجتماعی که از نظر گرشام (۲۰۱۱) عامل پذیرفته شدن فرد از سوی همسالان و مولفه دریافت تشویق در اجتماع می باشد، از طریق توانایی درک دیدگاه دیگران میسر می شود (سلیمان نژاد و سودی، ۱۳۹۳). این مهارت ها، رفتارهای اکتسابی هستند که از طریق مشاهده، مدل سازی، تمرین و بازخورد آموخته می شوند و شامل رفتارهای کلامی و غیر کلامی هستند (والد، میرنسی، فاتح و دامغانی میرمحلله، ۲۰۱۸). از این رو کسب مهارت های اجتماعی فرایند است که برای شکل گیری هنجارها، مهارت ها، نگرش ها و رفتارهای مناسب در کودکان لازم است و به شدت تحت تأثیر سازه های روان شناختی و ویژگی های اساسی انسان مانند شخصیت، هوش و زبان و نگرش و محیط قرار دارند (مریل، اروین و پیکوک، ۲۰۱۱).

¹ - Ambika, Vijayasamundeeswari & David

² - Meamarbashi Aval, Tabibi & Nourani Jorjاده

³ - Gerasham

⁴ - Vahedi, Mir Nasab, Fathi Azar & Damghani Mirmahaleh

⁵ - Merrell, Ervin & Peacock

یکی از عواملی که می تواند کسب مهارت های اجتماعی را افزایش دهد از طریق قصه خوانی است. همانند سازی احساسی است که به واسطه آن کودک با قهرمانان قصه همزادپنداری کرده، خود را به جای آنها می گذارد و سعی می کند خود را در آن شرایط تصور کند و بفهمد که اگر جای آنها بود چگونه با مسائل برخورد می کرد (برتیتسیس و زیاناس، ۲۰۱۵). فعال شدن این حس در کودک باعث می شود که پیامهای اخلاقی قصه را بسیار واضح تر دریابد و سعی در به کارگیری آن به وسیله حس همانند سازی داشته باشد (هاتر، ۲۰۱۷) و بر این اساس کودک به راحتی رفتارهای اجتماعی مطلوب و راه حل مسائل اجتماعی را درک و تمرین می کند. اریکسون (۲۰۱۸) طی تحقیقی نشان داد که قصه گویی برای کودکان ۶ تا ۳ ساله به واسطه فراهم کردن زمینه مورد نیاز برای بیان احساس و نظرات خود و هدایت آن برای رشد عاطفی و اجتماعی کودک مفید است. همچنین میجر و استیونس (۲۰۱۵) نیز مشخص کردند اثر داستان گویی بر احساس شادی و خرسندی و تاب آوری و رفتار اجتماعی مطلوب موثر است. رضاپور میر صالح و شاهدی (۱۳۹۶) نشان دادند که هوش اخلاقی مبتنی بر قصه گویی بر همه حالت های خلقی کودکان (بعد هیجانی، فعالیت اجتماع پذیری، کمرویی و رفتارهای یادگیری) اثربخش است.

از جمله قصص مؤثر در رفتار اجتماعی کودکان قصص ذکر شده در قرآن کریم است. قصه های قرآن به عنوان یکی از مصادیق هنر و ادبیات، نقش مهمی در تربیت دینی کودکان دارد. به این صورت که این قصص می توانند با القای غیر مستقیم، شخصیت های مذهبی و دینی را به کودکان معرفی کرده و کودکان را به آنان نزدیک کنند تا از آنان الگو بگیرند و رفتار خود را شکل دهند (خلجی، ۱۳۹۱). البته قصه های قرآنی با داستان های مرسوم بشری، تفاوت و تمایز آشکار دارند. با بررسی و غور در ساختار ویژه قصه های قرآن به مشخصه ها و ویژگی های اختصاصی دست یافته می شود از جمله: درستی گزاره ها و عاری بودن آنها از هر نوع پیرایه، حقیقت و واقع گرایی به دلیل منشأ و حیاتی داشتن، پردازش پله پله به یک داستان و عدم پایبندی به روایت خطی قصه ها و ... (شجاع پوریان، ۱۳۹۲). قرآن کریم نمونه های بسیاری مانند داستان اشتهاب قابل درک شدن بردارش و همچنین الگوگیری از کلاغ برای دفن بردارش هابیل، را بیان کرده که نشان دهنده تأثیر فراوان عبرت آموزی از طریق نقل قصص در یادگیری و شکل گیری شخصیت دارد (خلجی، ۱۳۹۱). داداش زاده و پیر خفی (۲۰۱۵) و شکوفی فرد، مظاهری و طهماسی (۲۰۱۵) طی تحقیقات جداگانه نشان دادند که قصه گویی بر بهبود رابطه والد-کودک و افزایش مهارت های اجتماعی مؤثر می باشد و تالیوو و همکاران (۲۰۱۵) نیز نشان دادند که آموزش مهارت های تعامل اجتماعی در نهایت می تواند منجر به پیشرفت تحصیلی دانش آموزان گردد. نتایج بدست آمده از تحقیق نصیری، محمد اسماعیل، امیری و نصیری (۱۳۹۶) نیز، قابلیت کاربرد قصه خوانی و ساختار آن در بهبود تعاملات اجتماعی کودکان اوتیسم را نشان داد. سلیمان نژاد و سودی (۱۳۹۳) نیز طی تحقیقی نشان دادند که بین میانگین نمرات کودکان گروه آزمایش و کنترل در زمینه تأثیر قرآن بر مؤلفه های مهارت های (رفتارهای نوع دوستانه، رفتارهای اجتماعی نامناسب، رفتارهای تکانشی، رابطه با همسالان، برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن) تفاوت معنی داری وجود داشت. حال با توجه به نکات فوق و تأکید پژوهشگرانی همچون سلیمانی و اکبری (۲۰۱۳) که داستانها حکم وسیله ای را دارند که کودک توسط آن در موقعیتی هیجان انگیز قرار می گیرد و باعث میشود تا حدودی مشکلات و خطرات اجتناب ناپذیر در زندگی آینده خود را تجربه کند و سپس آنها را برای مقابله و رویارویی با مشکلات آموزش میدهد؛ بدین ترتیب کودک در شرایطی خوشایند در مورد جهانی که قرار است در آن مسؤولیت هایی برعهده بگیرد بایدها و نبایدها را یاد می گیرد. از دیگر تأثیرات قصه ها، درگیر کردن حس تفکر انتقادی بین فردی کودک است که موجب کمک به شناخت رابطه بین یک تصمیم و نتیجه آن می شود (اگوستو، ۲۰۱۶) می توان بر تأثیرات روان شناختی و اجتماعی قصه ها در دوران کودکی توجه کرد. با شرایط کونی و نیاز کسب مهارت های اجتماعی از دوران کودکی برای فرزندان خانواده ها و همچنین لزوم تعیین روش های مناسب و سریع و کارآمد برای کمک به کودکان در مسیر اجتماعی شدن و کاهش خطاهای شناختی و رفتاری در محیط اجتماعی، امری مهم می نماید و با توجه به مباحث و تحقیقات قبلی به نظر می رسد قصه خانی با تأکید بر قصص واقعی قرآنی می تواند چنین هدفی را دست

1 - Bratitsis & Ziannas

2 - Hutter

3 - Erickson

4 - Mager & Stevens

5 - Dadashzadeh & Pirkhaefy

6 - Shokoufefdard, Mazaheri & Tahmassian

7 - Talvio & et al

8 - Agosto

یافتنی سازد. لذا تحقیق حاضر بدنبال پاسخ علمی به این سوال است که آیا قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی بر افزایش مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی تاثیر دارد؟

۲- روش شناسی: (نوع تحلیل، روش گردآوری مطالب، جامعه آماری، مدل نمونه گیری، روش تحلیل یافته ها و...)

جامعه و نمونه و روش نمونه گیری

پژوهش حاضر از نوع شبه آزمایشی با پیش آزمون و پس آزمون بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه کودکان مقطع پیش دبستانی شهر کارون می باشد. نمونه پژوهش حاضر شامل ۴۸ کودک پیش دبستانی (۲۴ دختر و ۲۴ پسر) بین سنین ۶،۵ تا ۷،۵ ساله است که حجم آن بر اساس تحقیقات شبه آزمایشی و مداخله ای که حداقل باید ۱۵ نفر باشد مشخص شد و جهت جلوگیری از ریزش آزمودنی تعداد هر گروه ۲۴ نفر مشخص شد. آزمودنی ها کودکان مقطع پیش دبستانی بودند که بر اساس روش هدفمند انتخاب و به صورت مساوی به روش تصادفی ساده و به قید قرعه به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. البته تلاش شد دو گروه آزمایش و کنترل از لحاظ سن و جنس همسان باشند. ابزار تحقیق حاضر به شرح ذیل می باشد:

الف) قصه های مطرح در قرآن کریم: در پژوهش حاضر از داستان سوره ابراهیم و سوره مریم، سوره اصحاب فیل، اصحاب کهف و سوره حضرت نوح، و قصص سوره های مبارکه صافات، شمس و طه، یوسف و موسی استفاده شد (سلیمان نژاد و سودی، ۱۳۹۳). قصه ها، از کتاب مجموعه قصه های قرآن (قصه های خوب برای بچه های خوب) نوشته آذریزدی (۱۳۹۱) انتخاب شدند. البته برای تعیین روایی قصه ها، قصص به سه نفر از متخصصین روان شناسی کودک و سه نفر نویسنده کتاب کودک ارائه شد و توسط ایشان تایید گردید.

ب) مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی: در پژوهش حاضر، برای سنجش مهارت‌های اجتماعی از نظام درجه بندی مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰) فرم معلم استفاده شد که در بر گیرنده دو بخش اصلی مهارت‌های اجتماعی (۳۸ سوال) و مشکلات رفتاری (۱۰ سوال) است. در پژوهش حاضر صرفاً از بخش مهارت‌های اجتماعی با زیرمقیاس های همکاری، جرأت ورزی و خودمهارگری، استفاده شد. فرم معلم این مقیاس از نوع لیکرتی سه گزینه ای (هرگز، تا اغلب اوقات) نمره گذاری می شود. همچنین، پاشا (۱۳۸۸)، نقل از موسوی، (۱۳۹۳) برای بررسی روایی پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت از روش تحلیل عامل تأییدی استفاده نمود که نتایج به دست آمده بیانگر برازش مناسب شاخص های برازندگی تحلیل بود و ضرایب بار عاملی برای گویه های پرسشنامه بین ۰/۴۱ تا ۰/۷۹ بود که بیانگر روایی مناسب و بالای پرسشنامه می باشد. در پژوهش موسوی (۱۳۹۳) ضریب پایایی خرده مقیاس همکاری، جرأت ورزی و خودمهارگری با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۸۹ و ۰/۸۳ بدست آمد. در پژوهش حاضر پایایی خرده مقیاس های همکاری، جرأت ورزی و خودمهارگری با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۱، ۰/۸۸، ۰/۸۷ بدست آمد.

روش اجرا

روش اجرا در تحقیق حاضر بدین صورت بود که پس از کسب مجوز و هماهنگی، یک جلسه توجیهی با مربیان و مسئولین پیش دبستانی برگزار شد و در مورد نحوه ی تکمیل پرسشنامه ها توضیحات کافی در اختیار آنها گذاشته شد. قبل از شروع جلسات، پیش آزمون از هر دو گروه گرفته شد. سپس جلسات قصه درمانی برای گروه آزمایش در طی ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه ای هفته ای یک بار با ذکر تکالیف قابل اجرا در هر روز برگزار گردید و پس از اتمام جلسات قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی پس آزمون از هر دو گروه آزمایش و گواه اجرا شد. خلاصه جلسات قصه گویی به شرح ذیل می باشد:

جدول ۱. شرح جلسات قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی

جلسه	محتوای جلسات
جلسه اول	ابتدا یک بازی گروهی برای ایجاد ارتباط بیشتر میان اعضای گروه انجام و بعد از استراحت ۱۵ دقیقه ای، داستان سوره های ابراهیم با محور صبر ارائه شد و از کودکان خواسته شد با پذیرش نقشهای آن، هم در آن زمینه بازی کرده و هم در مورد آن صحبت کنند و سپس تکالیف خانگی توزیع شد.
جلسه دوم	بررسی تکالیف خانگی، ارائه داستان سوره های مریم با محور صبر و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه سوم	بررسی تکالیف خانگی و ارائه داستان سوره صافات و شمس و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه چهارم	بررسی تکالیف خانگی و ارائه داستان سوره طه با محور پرورش همراهی با دیگران ارائه و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه پنجم	بررسی تکالیف خانگی و ارائه داستان سوره و یوسف با محور پرورش تعامل و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی

¹ - Gresham & Elliott

جلسه ششم	بررسی تکالیف خانگی، ارائه داستان سوره موسی محور پرورش تعامل و تلاش و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه هفتم	بررسی تکالیف خانگی، ارائه داستان سوره فیل با محور کنترل خشم با دیگران ارائه و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه هشتم	بررسی تکالیف خانگی، ارائه داستان سوره اصحاب کعبه با محور کنترل پرخاشگری و ناسازگاری و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه نهم	بررسی تکالیف خانگی، ارائه داستان حضرت نوح با محور صبوری و تصمیم گیری و پذیرش نقشهای آن، بازی و صحبت کردن در آن زمینه، ارائه تکالیف خانگی
جلسه دهم	بررسی تکالیف خانگی، پس آزمون اجرا شد و با یک جشن دسته جمعی واهدای هدایا به پایان رسید.

لازم به توضیح است که تحلیل داده ها از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری (مانکوا) و تحلیل کوواریانس یک راهه (آنکوا) و با استفاده نرم افزار SPSS23 صورت گرفت.

۳- بحث درباره یافته ها

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد مهارت های اجتماعی دو گروه در پیش آزمون و پس آزمون

متغیرها	گروه آزمایش		گروه کنترل	
	پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون
	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)
همکاری	۱۶/۰۸ (۱/۶۹)	۲۰ (۱/۸۴)	۱۶/۳۳ (۲/۲۰)	۱۶/۱۲ (۲/۱۱)
جرات ورزی	۱۵/۶۶ (۱/۹۹)	۱۹/۴۱ (۲/۱۲)	۱۵/۸۷ (۲/۲۹)	۱۵/۹۵ (۲/۳۶)
خودمهارگری	۱۴/۷۵ (۱/۸۷)	۱۸/۸۳ (۲/۰۳)	۱۴/۹۱ (۲/۲۴)	۱۴/۹۵ (۱/۸۵)

برای بررسی همگنی واریانس دو گروه در مرحله پس آزمون، از آزمون همگنی واریانس های لوین استفاده شد. آزمون لوین محاسبه شده در مورد هیچ یک از متغیرهای مورد بررسی از لحاظ آماری معنی دار نبود [مهارت همکاری $p=0/210 > 0/05$ ، $F=1/61$ ، جرات ورزی $p=0/911 > 0/05$ ، خودمهارگری $F=0/103$ ، $p=0/688 > 0/05$ ، $F=0/164$] بنابراین مفروضه همگونی واریانس ها نیز رد نشد. همچنین نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف در مورد پیش فرض نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای تحقیق در مرحله پس آزمون، مقدار آماره کلموگروف-اسمیرنوف برای $p=0/749 > 0/05$ ، همکاری $p=0/209 > 0/05$ ، جرات ورزی $p=0/850 > 0/05$ ، $p=0/465 > 0/05$ و خودمهارگری $p=0/742 > 0/05$ محاسبه شد. تمام سطوح معنی داری بیشتر از $0/05$ هستند، بنابراین پیش فرض نرمال بودن توزیع نمرات دو گروه در متغیرهای ذکر شده تأیید می گردد.

فرضیه: قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی بر مهارت های اجتماعی (همکاری، جرات ورزی، خودمهارگری) در کودکان پیش دبستانی تأثیر دارد.

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری (مانکوا) مقایسه نمرات پس آزمون متغیرهای ابعاد مهارت های اجتماعی آزمودنی ها در گروه های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

نام آزمون	مقدار	Df فرضیه	Df خطا	F	سطح معنی داری p	مجذور اتا
آزمون اثر پیلایی	۰/۷۸۶	۳	۴۱	۳۰/۹۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۸۶
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۲۱۴	۳	۴۱	۳۰/۹۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۸۶
آزمون اثر هتلینگ	۳/۶۸	۳	۴۱	۳۰/۹۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۸۶
آزمون بزرگ ترین ریشه روی	۳/۶۸	۳	۴۱	۳۰/۹۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۸۶

همان طور که در جدول ۳ ملاحظه می شود، با کنترل پیش آزمون، سطوح معنی داری همه آزمون ها بیانگر آن هستند که بین آزمودنی های گروه های آزمایش و گواه حداقل از لحاظ یکی از متغیرهای وابسته (ابعاد مهارت های اجتماعی) تفاوت معنی دار وجود دارد ($F=30/55$ و $p < 0/0001$) بنابراین

فرضیه تأیید می‌گردد. میزان تأثیر یا تفاوت برابر با ۰/۷۸۶ می‌باشد؛ یعنی ۷۸/۶ درصد تفاوت‌های فردی در نمرات پس از آزمون متغیرهای وابسته مربوط به تأثیر قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی می‌باشد.

جدول ۴. نتایج تحلیل کواریانس یک راهه (انکوا) مقایسه نمرات پس از آزمون ابعاد مهارت‌های اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	p	مجذور اتا	توان آماری
همکاری	پیش آزمون	۱۴۹/۹۶	۱	۱۴۹/۹۶	۲۲۰/۱۱۵	۰/۰۰۰۱	۰/۸۳۰	۰/۸۵۰
	گروه	۲۰۱/۳۶	۱	۲۰۱/۳۶	۲۹۵/۵۵	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۸	۰/۸۶۹
	خطا	۳۰/۶۵	۴۳	۰/۷۱۲				
جرات ورزی	پیش آزمون	۲۰۲/۵۶	۱	۲۰۲/۵۶	۳۰۱/۵۶	۰/۰۰۰۱	۰/۸۷۰	۰/۸۷۲
	گروه	۱۶۰/۵۲	۱	۱۶۰/۵۲	۲۳۸/۹۸	۰/۰۰۰۱	۰/۸۴۲	۰/۸۵۵
	خطا	۳۰/۲۲	۴۳	۰/۷۰۲				
خودمهارگری	پیش آزمون	۱۴۵/۳۲	۱	۱۴۵/۳۲	۲۲۵/۷۹	۰/۰۰۰۱	۰/۸۳۴	۰/۸۵۱
	گروه	۱۳۹/۴۴	۱	۱۳۹/۴۴	۳۰۰/۵۵	۰/۰۰۰۱	۰/۸۷۰	۰/۸۷۱
	خطا	۲۸/۹۶	۴۳	۰/۶۷۳				

همان طور که در جدول ۴ نشان داده شده است، با کنترل پیش آزمون بین گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ مهارت‌های اجتماعی بعد همکاری ($F=۲۲۰/۱۱۵$ و $p<۰/۰۰۰$)، بعد جرات ورزی ($F=۳۰۱/۵۶$ و $p<۰/۰۰۰$) و بعد خود مهارگری ($F=۲۲۵/۷۹$ و $p<۰/۰۰۰$) تفاوت معنی داری وجود دارد. بنابراین فرضیه های مورد نظر تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی در ابعاد همکاری، جرات ورزی و خودمهارگری آزمودنی‌های گروه آزمایش نسبت به آزمودنی‌های گروه کنترل، شده است.

۴- نتیجه گیری

طبق نتایج پژوهش حاضر قصه گویی مبتنی بر قصص قرآنی بر افزایش مهارت‌های اجتماعی (همکاری، جرات ورزی، خودمهارگری) در کودکان پیش دبستانی تأثیر دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. این یافته با تحقیقات قبلی اریکسون (۲۰۱۸)، میجر و استیونس (۲۰۱۵)، گرشام (۲۰۱۱)، رضاپور میرصالح و شاهدی (۱۳۹۶) و سلیمان نژاد و سودی (۱۳۹۳) همخوانی دارد. فرض اساسی در تربیت و آموزش مهارت‌های اجتماعی، این است که فقر مهارت‌های اجتماعی موجب منزوی و طرد شدن فرد از دیگران می‌شود (جان بزرگی و همکاران، ۱۳۷۸). اما نتایج تحقیقات افرادی همچون کی (۲۰۰۶) بیانگر آن است که یک پنجم کودکان پیش دبستانی، خصوصاً در سنین ۴-۶ سالگی دارای مشکلات رفتاری و مهارت اجتماعی هستند. به طور کلی پژوهشگران عدم تعمیم پذیری مهارت‌های آموخته شده به محیط طبیعی را بزرگترین مشکل آموزش سنتی مهارت‌های اجتماعی می‌دانند، زیرا در این شیوه، آموزش یک مهارت تنها دستورالعملی مستقیم درباره یک نحوه عمل مشخص در یک موقعیت خاص است و انعطاف پذیری لازم را برای تطبیق با موقعیت‌های جدید ندارد (راحیل، ۲۰۰۲). بر همین اساس بکارگیری شیوه های غیرمستقیم، مثل بازی و قصه در آموزش مهارت یک ضرورت به حساب می‌آید. به نظر میرسد از آنجا که آموزه ها و پندها در خلال قصه به خوبی برای کودک قابل فهم و معنادار است، احتمال بکارگیری

1 - Erickson
 2 - Mager & Stevens
 3 - Kay
 4 - Rahill

و تعمیم آنها توسط کودک در زمینه های مشابه افزایش می یابد (اتو^۱، به نقل از هفنر^۲، ۲۰۰۳). مونتر و رنی (۲۰۰۳) نیز به این نتیجه رسیدند که فن قصه درمانی و کتاب درمانی برای اصلاح اعمال کودکان و ترغیب آنها به انجام کارهای صحیح تأثیر زیادی داشته است، که این نکات تأییدی بر یافته حاضر می باشد. قصص قرآنی با نگاه عمیق و واقعی به مباحث اجتماعی و اصلاح روابط انسانی در اجتماع می تواند به عنوان الگویی اساسی و کارآمد در افزایش مهارت های اجتماعی گردد. از سوی دیگر با توجه به اینکه کودکان در دوران ابتدایی زندگی قدرت تخیل و نقش پذیری بالایی دارند می توانند با درک قصص واقعی مانند قصص قرآنی آنها را تحلیل کرده و حتی خود را به جای قهرمان قصه گذاشته و مهارت های ذکر شده در روابط اجتماعی را تمرین و بکارگیرند. از این رو توضیح قصص قرآنی و قصه گویی مبتنی بر این قصص نه تنها منجر به افزایش مهارت روابط شده بلکه می تواند کمک به پیدا کردن راه حل مسائل اجتماعی برای کودکان نماید و بهترین مسیر و اخلاقی ترین راه را برای حل مشکلات اجتماعی پیش روی کودکان قرار دهد.

پیشنهادهات

لازم به ذکر است که پژوهش حاضر با محدودیت هایی همراه بود که از جمله محدودیت ها می توان به انتخاب آزمودنی ها به روش دردسترس و همچنین عدم کنترل کامل متغیرهای مزاحم و اجرای پژوهش در شهر کارون، اشاره کرد، که بر این اساس تعمیم یافته ها باید با احتیاط صورت گیرد. از این رو پیشنهاد می شود اجرای تحقیق در شهر ها و مقاطع دیگر تحصیلی و کنترل بیشتر متغیرهای مزاحم انجام شده، و توصیه می شود روان درمانگران از روش مداخله قصه خوانی مبتنی بر قصص قرآنی برای بهبود شرایط روان شناختی و کیفیت زندگی کودکان بیمار مخصوصاً کودکان مبتلا به بیماریهای سخت مانند انواع سرطان ها استفاده کنند و از این طریق می توانند بر میزان مهارت های اجتماعی کودکان موثر باشند.

منابع

قرآن کریم.

- آذریزدی، مهدی. (۱۳۹۱). *قصه های قرآن (قصه های خوب برای بچه های خوب)*. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- جان بزرگی، مسعود، نوری، ناهید، آگاه هریس، مژگان. (۱۳۷۸). *آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون پذیری به کودکان*. تهران: انتشارات ارجمند.
- خلجی، حسن (۱۳۹۱). بررسی تأثیر تربیتی قصه های قرآنی در تربیت دینی کودکان. *نشریه علمی تخصصی پژوهش نامه تربیت تبلیغی*، (۱)، ۱۱۵-۹۷.
- رضاپورمیر صالح، یاسر، شاهدی، سمیه. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش هوش اخلاقی به شیوه قصه های خلقی و گویی بر بهبود حالت رفتارهای یادگیری دانش آموزان دختر دوره ابتدایی. *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۹(۷۷)، ۷۱۱-۷۸۴.
- سلیمان نژاد، اکبر، سودی، حورا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی از طریق قصه های قرآنی بر کودکان. *مجله روان شناسی و دین*، ۷(۲۶)، ۸۱-۹۷.
- شجاع پوریان، ولی الله. (۱۳۹۲). تأملی در شاخصه های قصه در قرآن. *دوفصلنامه ادب عربی*، ۲(۵)، ۱۱۳-۱۳۴.
- موسوی، بهاره. (۱۳۹۳). *اثربخشی بازی درمانی گروهی بر دل بستگی ناایمن و مهارت های اجتماعی کودکان بی سرپرست شهر اهواز*. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- نصیری، رقیه، محمداسماعیل، الهه، امیری، غزال، نصیری، مریم. (۱۳۹۶). بررسی اثر بخشی قصه خوانی بر تعاملات اجتماعی کودکان پسر مبتلا به اختلال اوتیسم. *مجله دانشگاه علوم پزشکی زنجان*، ۲۵(۱۰۹)، ۱۰۰-۱۰۸.
- Agosto, D. E. (2016). Why storytelling matters: unveiling the literacy benefits of storytelling. *Child Libr*, 14(2), 21-26.
- Ambika, A., Vijayasamundeeswari, P., David, A. (2019). Effectiveness of planned teaching program among primary school teachers regarding awareness of learning disabilities in children. *J Family Med Prim Care*, 8(12), 3845- 3849

¹ - Otoo

² - Heffner

³ - Montero & Renee

- Bratitsis, T., & Ziannas, P. (2015). From early childhood to special education: interactive digital storytelling as a coaching approach for fostering social empathy. *Procedia Comput Sci*, 67, 231–240.
- Dadashzadeh, S., & Pirkhaefy, A. (2015). Examining the effectiveness of using storytelling on increasing social intelligence of girl students of fourth and fifth grades in years 90-91. *Journal of Instruction and Evaluation*, 8(29), 21-29.
- Erickson, E. (2018). *Effects of storytelling on emotional development*. Retrieved from Sophia, the St. Catherine University repository website: <https://sophia.stkate.edu/maed/256>.
- Gerasham, H. (2011). Emotional, social, and academic adjustment of college student: A longitudinal study of rotintion. *Journal of Counseling and Development*, 72, 569-585.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). *Social Skills Rating-System*. Circle Pines, MA: American Guidance Services.
- Heffner, M. (2003). *Experimental support for the use of story telling to guide behavior*. unpublished doctoral dissertation, west Virginia university: <http://proquest.umi.com/-pqdweb>.
- Hutter Y. (2017). Ethics and aesthetics in jonaslüscher's barbarian spring. *Primerjalna Knjizevnost*, 40(2), 149-163.
- Mager, B. J. R. & Stevens, L. A. M. (2015). *The effects of storytelling on happiness and resilience in older adults*. Retrieved from Sophia, the St. Catherine University repository website: https://sophia.stkate.edu/ma_hhs/3
- Meamarbashi Aval, M., Tabibi, Z., & Nourani Jorjadeh, R. (2019). The Relationship of Child-Parent Interaction with Social Skills and Behavioral Problems Mediated by Inhibitory Self-Contorl (ISCI) in Preschool Childeren. *Journal of Family Research*, 15(4), 541-557.
- Merrell, KW., Ervin, R. A., Peacock, G. G. (2011). *School psychology for the 21st century*. Foundations and practices: Guilford Press.
- Montero, K., & Renee, K. (2002). *Bridging communication with the story*. Technique west wing publishing cm/hype lexes.
- Rahill, S. A., (2002). *Compression or the effectiveness or story-based and Skill-based social competence program son the developmnt of social Problemsolving and peer relationship skills ofchildren with emotion disability*. unpublished Doctoral Dissertation. Carlson Albizu university, Maryland. (<http://proquest.umi.com/PDF/web>).
- Shokoufard, Sh., Mazaheri, M. A., & Tahmassian, K. (2015). The effectiveness of attachment-based storytelling on reducing bedtime problems and enhancing child-mother relationship. *Journal of Developmental Psychology*, 4(11), 273-284. [Persian]
- Suleiman Nejad, A., & Soodi, H. (2014). The effect of social skills training on quranic stories on children. *Psychology and Religion*, 7(2), 97-81.
- Talvio, M., Berg, M., & Lonka, K. (2015). How does continuing training on social interaction skills benefit teachers?. *Social and Behavioral Sciences*, 171, 820-829.
- Vahedi, S., Mir Nasab, M., Fathi Azar, E., & Damghani Mirmahaleh, M. (2018). The effect of mindfulness-based cognitive therapy on executive functioning and social emotional learning in students with oppositional defiant disorder. *J Child Ment Health*, 5(2), 47- 58.